

De (on-)vrijheid van een kinderboekenschrijver

Juf, mag ik dit lezen?

Mogen kinderboekenschrijvers alle boeken schrijven die ze willen? Mogen kinderen zelf kiezen welke boeken ze lezen? Kinderboekenschrijver Rian Visser vertelt aan welke richtlijnen ze zich moet houden en hoeveel vrijheid ze kan nemen. Soms is er een dilemma: luistert ze dan naar volwassenen of naar kinderen?

TEKST RIAN VISSER

Twintig jaar geleden schreef ik mijn eerste boek, letterlijk met een kind op schoot. Ik verzon verhalen over Boris en Katinka: een dreumes en peuter, die sprekend op mijn eigen kinderen leken. Mijn dochter gaf mij opdrachten. 'Mama, wil je schrijven dat Katinka kan fietsen?' Doordat ik meteen aan mijn dochter voorlas, leerde ik simpele woorden en directe taal te gebruiken. De zin 'Papa schudde zijn hoofd' begreep ze niet. 'Wat is er dan met zijn hoofd?' Uitgever Gottmer gaf de verhalen uit. Ik kreeg geen verboden onderwerpen op, maar bij het verhaal Blote Boris mocht geen blote dreumes worden afgebeeld. Dat zou niet handig zijn als het boek op de Amerikaanse markt zou verschijnen, was het argument. In Nederland en andere Europese landen kon het toen blijkbaar nog wel. In *Ronja de Roversdochter* van Astrid Lindgren staat een tekening van blote rennende mannen.

Met schaamhaar en piemels! Tegenwoordig wordt er veel meer gecensureerd. Een christelijke boekhandelaar vertelde mij dat ze bij protestants-christelijke scholen niet meer met boeken van Jacques Vriens kon aankomen, nadat hij de titel *Gedonder in groep 8* gebruikt had. Educatieve uitgevers gebruiken een lijst met verboden onderwerpen, waaronder varkens, kermis en religieuze gebouwen. Ze willen immers alle scholen bedienen en niemand voor het hoofd stoten. Als schrijver moet je goed nadenken welke rollen je papa en mama geeft. Een moeder die kookt terwijl vader de krant leest, kan echt niet meer. En er moeten kinderen met een immigratie-achtergrond in het verhaal voorkomen. De laatste tijd kom ik vaak de naam Sep of Zeb tegen; een variatie op de naam Jozef en met de betekenis: *God vermeerdert*. Sep of Zebi blijkt in het Arabisch echter straattaal te zijn voor piemel. Het is dus best lastig wat niet mag of juist wel moet ...

FOTO'S: VINCENT VAN DEN HOOGEN

Als schrijver moet je goed nadenken over de onderwerpen en rollen van de personages, omdat uitgevers niemand voor het hoofd willen stoten

AVI ALS HULPMIDDEL?

Naast inhoudelijke zijn er ook technische richtlijnen, zoals de AVI-regels. Kinderen mogen een boek soms niet lezen als het AVI te laag of te hoog is. AVI is een toetsysteem en heeft te maken met snel en foutloos lezen, niet met begripvol lezen. Als ik kinderen vraag om een stukje voor te lezen, hoor ik vaak dat ze tempo proberen te maken, maar nauwelijks begrijpen wat er staat. Voor kinderen die achterblijven met lezen, is de aanduiding van groep en leeftijd op de boeken heel vervelend. Niemand vindt het leuk om in groep 6 op M5 te lezen. Dat stimuleert niet.

Persoonlijk vind ik de AVI-aanduiding op boeken vooral voor beginnende lezers een handig hulpmiddel. Vanaf AVI M5 hoeven leesboeken wat mij betreft niet op AVI-niveau geschreven en ingedeeld te worden. Kinderen kunnen dan redelijk lezen. Het tempo zal natuurlijk verschillen en ze zullen soms woorden tegenkomen, die ze niet kennen of niet goed kunnen uitspreken. Als ze het willen lezen, maakt dat niet uit. Als schrijver vind ik het vreselijk om teksten in leesboeken onnodig moeilijk te moeten maken. Ik heb ooit in een verhaal overal het woord 'opa' moeten vervan-

gen door 'grootvader', om hoog genoeg uit te komen. Dat maakt een verhaal niet leuker. Op laag AVI schrijven, is een leuke uitdaging. Voor moeilijke woorden moet je eenvoudige synoniemen kiezen. In *pas op voor de tor!* (AVI start) bouwt de speler Zar een 'hut'. In het vervolg *op zoek naar een ring* (AVI M3) woont Zar in een 'huis'. De illustrator raakte even in de war en dacht dat het een nieuw bouwwerk was. Dat was niet zo, maar op AVI start mag je de dubbeltekenklank 'ui' niet gebruiken.

het is dag een.
de zon komt op.
dit is zar.

zar wil een hut.
hij pakt een bijl.
daar is een boom.
hij hakt hem om.
en dan pakt hij een zaag.

Uit: *pas op voor de tor!*

STOERE BOEKEN

Naast alle verboden en geboden, heb je als schrijver natuurlijk de vrijheid om je eigen fantasie te gebruiken. Toen uitgeverij Gottmer mij vroeg om een serie voor beginnende lezers te schrijven, bedacht ik Blitz. Dit ruimtemannetje is lief, grappig en slim, en raakt bevriend met twee jongens: Rob en Moes. Er gebeuren allerlei dingen die eigenlijk niet kunnen, zoals vliegen in een badkuip of op een ruimtewagen. De boeken zijn gezet in een dyslexie-lettertype en ik krijg regelmatig mails van ouders die vertellen dat hun kind (met dyslexie) dankzij Blitz is gaan lezen. De tekst is heel eenvoudig, maar niet 'kaal'. Ik herschrijf net zolang tot het prettig klinkt en de boeken ook geschikt zijn om voor te lezen. Zo kan een leerkracht of ouder voorlezen afwisselen met zelf laten lezen.

Van boekhandelaren hoor ik dat de serie Blitz zowel door ouders als kinderen gewaardeerd wordt. Dat is fijn. Toch slaan niet al mijn boeken bij volwassenen aan. Ik merk steeds meer dat volwassenen dol zijn op boeken die lijken op wat ze zelf vroeger graag lasen. Een beetje nostalgisch. Ik schrijf echter voor kinderen en niet voor volwassenen.

Zowel de serie Game-lezen als Robotoorlog is ontstaan vanuit het idee dat kinderen die graag games spelen, het ook leuk vinden om te lezen over verhalen die zich in zo'n wereld

*'Prachtige boeken,
zeker ook voor alle gamers
die we aan het lezen willen
krijgen. Mijn kind zou een
gat in de lucht springen
met zo'n boek'*

Ingrid de Graaf, leesconsulent openbare bibliotheek, over *Robotoorlog*

Om te bepalen of een boek je aanspreekt of niet, moet je de boeken wel echt lezen en die niet alleen op de kaft beoordelen

afspelen. Ik overlegde met uitgeverij Zwijsen en zo ontstond voor beginnende lezers de serie Game-lezen. Mark Baars maakt de illustraties in een 3D-tekenprogramma. Het was best spannend of volwassenen deze zouden willen aanbieden aan kinderen. Ouders en leerkrachten vinden vaak dat er in games te veel geweld zit. Er komen monsters in voor en er wordt gevochten.

Een leerkracht van groep 3 zette de eerste vier delen zonder commentaar in de klas en wachtte af. 'Juf, mogen we dat lezen?', vroegen de kinderen. 'Mogen' en niet 'moeten'! Daar was ik heel blij mee.

De hoeveelheid geweld in de boeken valt trouwens reuze mee. De spelers zijn vrienden van elkaar. Er worden geen dieren gedood, laat staan gegeten. De spelers verbouwen groente en eten fruit. De monsters zijn wel gemeen en de tekeningen zien er spannend uit. Ook Robotoorlog is zo'n serie waarvan veel volwassenen meteen roepen: 'Hè bah!' Ik heb zelf allerlei vechtsporten gedaan en wilde daar graag over schrijven. Veel Marokkaanse meisjes zitten op Taekwondo of kickboksen. Maar ik moet toegeven dat vooral jongens de serie ge-

Recente boeken van Rian Visser

Zar

Pas op voor de tor (AVI start)
Aan de kant, draak! (AVI M3)
Op zoek naar een ring (AVI E3)
Gevaar in de mist (AVI M4)
Zar en het slijmmonster (AVI E4)
Zar en de zwevende zombies (AVI E4)
Zar en het vriendenfeest (AVI E4)

Blitz!

Blitz! (AVI E3/M4)
Blitz! Op bol Tien (AVI E3/M4)
Blitz! Troep in de ruimte (AVI M4)
Blitz! De jacht op het monster (AVI E4)
Blitz! Dino's in de ruimte (AVI E4/M5)

Zoeklicht dyslexie non-fictie

Wat slim, een robot! (AVI E5)

Robotoorlog

Boek 1: *Geheime kracht*
 Boek 2: *Onzichtbaar gevaar*
 Boek 3: *Ongelijke strijd*

Poëzie

Duizend levens

weldig vinden. Ook hier zorg ik ervoor dat de verhalen spannend, maar niet te gewelddadig zijn. Mensen vechten niet tegen elkaar, maar tegen robots. De boeken zijn gedrukt in een dyslexie-lettertype. Professionele bibliothecarissen hebben de serie omarmd en plaatsen de boeken op het Makkelijk Lezen Plein.

HOE KIES JE BOEKEN?

Misschien heb je als puber ooit stiekem boeken gelezen, die je ouders niet geschikt vonden. Hoe was dat? Wellicht stonden sommige boeken niet in de schoolbibliotheek en wel in de openbare bibliotheek, omdat de school ze niet geschikt vond? Is het eerlijk wanneer volwassenen bepalen wat kinderen mogen lezen? Ik ken geen schoolbibliotheek die door leerlingen zelf is ingericht.

Natuurlijk is het logisch dat ouders en leerkrachten vanuit hun overtuiging kinderen willen beschermen tegen verkeerde invloeden. Om dat goed te doen, moet je de boeken wel echt lezen en niet alleen op hun kaft beoordelen. Ik zou leerkrachten willen vragen om niet altijd hun eigen voorkeuren de boventoon te laten voeren. Een mooie

manier om kennis te maken met diverse boeken is meedoen met boekenbingo.nl van juf Sanne en Leesvink. Zij selecteren elk jaar zestig nieuwe kinderboeken, waarvan ze vinden dat leerkrachten deze zouden moeten kennen. De lezers kunnen zelf de boeken op de site recenseren. 'Ik keek er niet erg naar uit om dit boek te gaan lezen, omdat de titel, de kaft en het onderwerp me totaal niet aanspraken,' schrijft een leerkracht over *Robotoorlog*. Maar ze deed het toch en gaat het nu aanbieden aan haar leerlingen.

Verder lezen?

- www.rianvisser.nl
- boekenbingo.nl

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem een abonnement op JSW

Ontvang 10 x JSW

JSW lezen op tablet en pc via Schooltas

Voor slechts €79,95 per jaar

Studenten ontvangen 50% korting

Krijg toegang tot het digitaal archief (>1.000 artikelen)

Meer weten?
Ga naar www.jsw.nl of
bel 088-2266692